

Volume 8, Issue 7, July 2021, p. 191-200

Article Information

***Article Type:* Research Article**

This article was checked by iThenticate.

***Doi Number:* <http://dx.doi.org/10.17121/ressjournal.3014>**

ArticleHistory:

Received

19/06/2020

Received in revised form

19/06/2021

Available online

28/07/2021

**APPLIED ANALYSIS OF MONA BAKER
TRANSLATION STRATEGIES: EXAMPLES FROM THE
TURKISH TRANSLATION OF ÉMILE ZOLA'S NOVEL
"THÉRÈSE RAQUIN"**

MONA BAKER ÇEVİRİ STRATEJİLERİNİN UYGULAMALI
İNCELENMESİ: ÉMILE ZOLA'NIN "THÉRÈSE RAQUIN" ADLI
ROMANININ TÜRKÇE ÇEVİRİSİNDEN ÖRNEKLER

**Serkan Demiral¹
Muzaffer Kaya²**

Abstract

Translation, which began during ancient Greek and Roman civilizations (Antiquity) and has continued to the present day, is an activity that allows the establishment and maintenance of written and oral communication between societies that speak different languages. Especially since the second half of the XX. century, translation has become a scientific field of study and research with the emergence of various approaches related to translation activity. As a result of these examinations and researches, many translation methods and techniques have been developed. These methods and techniques, which are considered as translation strategies, are very important elements that help translators in solving the problems that they encounter during the translation process. Mona Baker, in her book, named *In Other Words: A Coursebook on Translation* (2011), which she wrote in translational science for prospective translators and those who interested in translation, has developed translation strategies under the titles of Translation by a more general word (superordinate), Translation by a more neutral/less, Translation by cultural substitution, Translation using a loan word, Translation by paraphrase, Translation by omission, Translation by illustration. In this study, which we aimed to determine Mona Baker's translation strategies on excerpts from a novel translated from French to Turkish, first we explained these translation strategies by examining them in a descriptive method. Then we applied these strategies to a written text based on translations by Şima Rondinelli, who translated Émile Zola's novel "Thérèse Raquin" from French to Turkish.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Batman Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü, demiralsirkan@hotmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8343-0636>

² Dr. Öğr. Gör., Kırıkkale Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, muzafferkaya23@hotmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0145-690X>

According to our findings; in terms of use of frequency, the translator mostly refers to the Strategy of Translation by paraphrase then to the strategies of Translation by cultural substitution, Translation by omission, Translation using a loan word, Translation by a more general word (superordinate) and Translation by illustration. Since the translator does not apply to the Strategy of Translation by a more neutral/less expressive word, an example of this strategy could not be given. However, after the definitions made while examining the strategies, non-text examples were given to provide a better understanding of each strategy.

Keywords: Translation, Translation strategies, Mona Baker, Source text, Target text.

Özet

Eski Yunan ve Roma uygarlıkları (Antik Çağ) döneminde başlayıp günümüze kadar devam eden çeviri birbirinden farklı diller konuşan toplumlar arasında yazılı ve sözlü iletişimin kurulmasını ve sürdürülmesini sağlayan bir etkinliktir. Özellikle XX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren çeviri etkinliğine yönelik çeşitli yaklaşımların ortaya çıkmasıyla çeviri, bilimsel bir inceleme ve araştırma alanı olmuştur. Bu inceleme ve araştırmalar sonucunda birçok yöntem ve teknik geliştirilmiştir. Çeviri stratejileri olarak kabul edilen bu yöntem ve teknikler, çevirmenlere çeviri sürecinde karşılaştıkları sorunların çözümünde yardımcı olan çok önemli unsurlardır. Mona Baker da çevirmen adaylarına ve çeviriyle ilgilenenlere çeviri bilimsel bir perspektifle kaleme aldığı *In Other Words: A Coursebook on Translation* (2011) adlı kitabında Genelleştirme (Üst Anlamlı), Özelleştirme (Alt Anlamlı), Kültürel İkame (Telafi Etme), Kültürel Ödünçleme, Açıklama, Çıkarma, Açıklama başlıkları altında çeviri stratejileri geliştirmiştir. Mona Baker'ın çeviri stratejilerini Fransızcadan Türkçeye çevrilmiş bir romandan yapılan alıntılarla göstermeyi amaçladığımız bu çalışmada, öncelikle söz konusu çeviri stratejilerini betimsel bir yöntemle inceleyerek açıkladık. Ardından Émile Zola'nın "Thérèse Raquin" adlı romanını Fransızcadan Türkçeye çeviren Şima Rondinelli'nin çevirilerini temel alarak bu stratejileri yazılı bir metne uyguladık. Elde ettiğimiz bulgulara göre; kullanım sıklığı açısından çevirmenin en çok Açıklama Stratejisi'ne; ardından sırasıyla Kültürel İkame (Telafi Etme), Çıkarma, Kültürel Ödünçleme, Genelleştirme (Üst Anlamlı) ve Açıklama stratejilerine başvurduğunu saptadık. Çevirmenin, Özelleştirme (Alt Anlamlı) Çeviri Stratejisi'ne başvurmadığı için bu stratejiyi örnekleyecek alıntıya tabloda yer verilememiş olsa da stratejiler incelenirken yapılan tanımların ardından metin dışı örnekler verilerek her bir stratejinin daha iyi anlaşılması sağlanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çeviri, Çeviri stratejileri, Mona Baker, Kaynak metin, Erek metin.

GİRİŞ

Farklı diller konuşan toplumlar arasında bir köprü oluşturan çeviri, yazılı ve sözlü olarak yapılan bir eylemdir. Bu eylemin çok çeşitli amaçlar doğrultusunda yapılması çevirinin uluslararası ekseninde gün geçtikçe önemli bir etkinlik alanı olmasını sağlamıştır. Dünya toplumları; yazın, tıp, ekonomi, hukuk, teknoloji vb. birçok alanda yazılmış metinlere çeviri etkinlikleri sayesinde ulaşmışlardır. Çevirinin aynı zamanda kültürler arası iletişimin kurulmasında kuşkusuz çok önemli bir payı vardır. Yapısal olarak birbirinden farklı dillerin çoğu zaman farklı kültürel değerler taşıması söz konusu iletişim sürecinde bazı çeviri zorluklarıyla karşılaşılmasını da kaçınılmaz kılar. Her toplumun kendi kimliğini yansıtan kültürel öğelerin çevirisi bu zorluklardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Deyimler, atasözleri, gelenek ve görenekler, yiyecek ve içecek adları, dini metinlerde geçen söylemler vb. birçok öge toplumdan topluma değişiklik gösterdiğinden bu öğelerin erek dile aktarımında çevirmenler bir takım zorluklarla karşılaşabilmektedirler. Ünsal da (2019:158) kültürel sözcük ve kavramların çevirisinin çevirmenlerin zorlandığı önemli sorunlardan biri olduğunu vurgular. Her ne kadar çevirmen hem kaynak hem de erek dilin dilsel becerilerine hâkim olsa da kültürü

yansıtan ögelerin başka bir kültürde birebir karşılığını bulmak çevirmenleri zorlayan en büyük çeviri sorunlarından biridir. Odacıoğlu ve Barut (2017:1381) bu durumun çeviriye yönelik ilk çalışmaların yapıldığı Antik Yunan medeniyetinde de tartışıldığını ve tartışmaların günümüzde de devam ettiğinin altını çizerler.

Çeviri bilim alanında yapılan çalışmalar çeviri etkinliğine yönelik birçok teknik ve yöntemin gelişmesini sağlamıştır. Çeviri bilimci Mona Baker da (2011) *Genelleştirme (Üst Anlamlı)*, *Özelleştirme (Alt Anlamlı)*, *Kültürel İkame (Telafl Etme)*, *Kültürel Ödünçleme*, *Açıklama*, *Çıkarma*, *Açıklama* başlıkları altında çeviri teknik ve yöntemlerini kapsayan çeviri stratejileri geliştirmiştir. Mona Baker'ın önerdiği bu stratejiler Émile Zola'nın "Thérèse Raquin" adlı romanını Fransızcadan Türkçeye çeviren Şima Rondinelli'nin çevirileri üzerinden örneklendirilmeye çalışılacaktır. Amacımız; Mona Baker'ın çeviri stratejilerini bir metin üzerinden verilen örnekler aracılığıyla uygulamalı bir şekilde göstermektir.

ÇEVİRİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Marcus Tullius Cicero (M.Ö. 106-M.Ö. 43) ve Horas olarak tanınan Quintus Horatius Flaccus (M.Ö. 65-M.Ö. 8) dini metin çevirileri yapan ve çeviriye yönelik ilk yaklaşımlarda bulunan düşünürlerdir. Homeros'un Odyssea destanını M.Ö. 240 yılında Yunancadan Latinceye çeviren Livius Andronicus (M.Ö.284-M.Ö. 205) tarihte bilinen ilk çevirmen olarak kabul edilir (Yazıcı, 2005: 31). Mısır'ın İskenderiye kentinde M.Ö. III. yüzyılda Eski Ahit (Tevrat) 72 haham tarafından İbraniceden Yunancaya çevrilmiştir. M.S. IV. yüzyılda rahip Hieronymus (Aziz Jerome) Eski Ahit'i İbraniceden Latinceye çevirmiştir. VIII. yüzyılda Bağdat'ta kurulan bir çeviri merkezinde dini metinler dışında tıp, felsefe, matematik gibi Yunanca yazılmış bilimsel metinler Arapçaya çevrilmiştir. İspanya'da hüküm süren Endülüs Emevi Devleti (711-1492) zamanında özellikle XI. ve XII. yüzyıllarda çeviri çalışmalarında oldukça büyük gelişmeler kaydedilmiştir. Burada yaşayan Müslüman Araplar, Yahudiler ve Hristiyanlar Toledo şehrinde çeviri çalışmalarına yönelik kurdukları bir okulda bilimsel kitapların çevirisi üzerine birlikte çalışmışlardır (Yazıcı, 2005: 64). XV. yüzyılda matbaanın bulunmasıyla özellikle Fransızca, İtalyanca, Almanca ve İspanyolca metinlerin çevirilerinde büyük bir artış görülmüştür. XIX. yüzyılda yazılan birçok önemli eser Fransızcaya çevrilmiş böylece Fransızca sadece çeviri çalışmalarında değil aynı zamanda Avrupa'da en çok kullanılan dil olmuştur. Aydınlanma Çağı'nın (1715-1789) önemli temsilcileri arasında sayılan Jean-Jacques Rousseau, Voltaire, Immanuel Kant, Denis Diderot, Johann Gottfried Herder, Pierre Beaumarchais, Montesquieu, John Locke, Jean le Rond d'Alembert gibi yazarların eserleri birçok dünya diline çevrilmiştir. XX. yüzyıla gelindiğinde bu yüzyılın her alanda (sosyal, ekonomik, sanayi, kültür vb.) köklü değişimlerin yapıldığı devrimler yüzyılı olduğunu görüyoruz. Özellikle Bolşevik Devrim (1917) ve Çin Devrimi (1949) sonrası devrimlerin toplumsal yapıdaki değişimin kalıcı hale gelmesini ve halkın bilimsel bilgiye ulaşmasını sağlamak amacıyla eğitim, edebiyat, tıp, felsefe, ekonomi vb. alanlarda yabancı dilde yazılmış sayısız kitap Rusçaya ve Çinceye çevrilmiştir. Türkiye'de de benzer değişimler Atatürk'ün öncülüğünde yapılan Türk Devrimi (1923) sonrasında gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Eski köhne yapıyı temelden yıkmak ve toplumun gerçekleştirilen devrimleri anlamasını sağlamak için 1000 temel eser Türkçeye çevrilmiştir.

ÇEVİRİ STRATEJİLERİ

XX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren hız kazanan çeviri etkinliğine yönelik yaklaşımlar çeviri stratejilerinin ortaya çıkmasının temelini oluşturmuştur. Bu yaklaşımlardan bazıları şunlardır: Roman Osipoviç Jakobson çeviri türlerini *dil içi çeviri* (dilsel göstergelerin aynı dilin başka göstergeleriyle yorumlanması), *diller arası çeviri* (dilsel göstergelerin başka bir dildeki dilsel göstergelerle yorumlanması), *göstergeler arası çeviri* (sözlü göstergelerin sözlü olmayan başka göstergeleri yorumlanması) olmak üzere üçe ayırır (Yıldız, 2017: 28). Modern çeviri bilim çalışmalarına katkı sunan ve çeviri üzerine önemli görüşler sunan John Cunnison Catford, Hans Josef Vermeer Eugène Albert Nida çeviri çalışmalarında biçimsel ve içeriksel eş değeriği temel almışlardır. Çeviri bilimine büyük katkıları olan bir diğer kuramcı Friedrich Schleiermacher'dir. Çeviri türlerini *Yazılı*

çeviri ve sözlü çeviri olarak ikiye ayıran Schleiermacher *hermeneutik* kuramının da öncü kurucusudur (Gökgözoğlu, 2019: 38). Çevirinin bir kültür aktarımı olduğunu savunan ve çeviri eylemini kaynak ve erek dizge normlarına verilen öncelik temelinde ele alan Gideon Toury *yeterlilik* ve *kabul edilebilirlik* kavramlarını ortaya atarak çeviride *Öncül Norm* modelini geliştirmiştir (Aycan ve Günday, 2018: 33). Çeviri stratejileri çevirmenlerin çeviri sürecinde izledikleri yol, uygulama, teknik, yöntem, taktik ve yaklaşımları kapsayan bir süreçtir (Odacıoğlu ve Barut, 2018: 1366). Krings (akt. Marzban ve Shiadeh, 2015: 68) çevirmenlerin çeviri sürecinde bazı sorunlarla karşılaşabileceklerini; çeviri stratejilerin de belirli bir plan çerçevesinde bu sorunlar karşısında onlara çözüm önerileri sunarak yol gösterdiğine vurgu yapar. Çevirmenler çeviri eyleminde kendine özgü çeviri stratejileri de geliştirebilirler; ancak çeviri bilimciler tarafından çeviri eyleminde çevirmenlerin uyması gereken kurallara yönelik birçok çeviri stratejisi belirlenmiştir. Bu stratejilerden biri Lawrence Venuti'nin (2008) *Yerlileştirme* ve *Yabancılaştırma* stratejisidir. *Yerlileştirme*, kaynak dildeki kültürel öğelerin erek dilin kültürel yapısında yer alan söz öbekleriyle çevrilmesidir (Venuti, 2008, 50-65). *Yabancılaştırma* ise, kaynak dilin kültürel öğeleri ve dilsel yapısı tarafından erek dilin kültürel ve dilsel yapısının baskılandığı bir çeviri stratejisidir (Venuti, 2008: 84-120). Berk (2005:164) *Yerlileştirme* ve *Yabancılaştırma* stratejilerinin özellikle yazın çevirisinde kullanıldığını belirtmiştir. Jean Paul Vinay ve Jean Darbelnet (1995) *Ödünç alma, Öykünme, Sözcüğü sözcüğüne çeviri, Yer Değiştirme, Değiştirme, Eş değerlik ve Uyarlama* olmak üzere yedi çeviri yöntemi önermiştir. Mona Baker da (2011) *Genelleştirme (Üst Anlamlı Çeviri), Özelleştirme (Alt Anlamlı Çeviri), Kültürel İkame (Telafi Etme), Kültürel Ödünçleme, Açıklama, Çıkarma, Açıklama* stratejilerini geliştirmiştir. Venuti'nin, Vinay ve Darbelnet'nin ve Baker'in stratejileri günümüzde genel çeviri stratejileri olarak kabul edilen çeviri stratejileridir.

MONA BAKER'IN ÇEVİRİ STRATEJİLERİ

İlk baskısı 1992'de yayımlanan Mona Baker'ın *In Other Words: A Coursebook on Translation* adlı kitabı, çeviri eğitimine yönelik yaklaşımların sistematik olarak ele alındığı bir çalışmadır. Bu kitabında Baker (2011), çeviriye yönelik görüşlerini uygulamalı bir şekilde çeşitli bölümler altında sunmaktadır. Bu bölümlerden biri de *Strategies used by professional translators* (2011: 23-47) başlığı altında sınıflandırdığı çeviri stratejileridir.

Genelleştirme (Üst Anlamlı)

Bu strateji çeviride sözcük eş değerliğinin bulunamaması sorununa karşı çoğu zaman kullanılan bir yöntemdir. Kaynak dildeki bir sözcüğün erek dilde birebir karşılığının olmadığı durumda o sözcüğün genel anlamını (üst anlamını) içeren başka bir sözcükle çevrilmesidir. Örneğin, “mobilya” sözcüğü; “masa, sandalye, kanepeler, yataklar” gibi eşyaların genel adı olarak kullanılabilir.

Özelleştirme (Alt Anlamlı)

Baker (2011: 25) özelleştirme stratejinin kaynak dilde kullanılan genel (üst anlamlı) bir sözcüğün erek dile özel anlamı (alt anlamı) başka bir sözcükle aktarılması olduğunu söyler. Örneğin; “somon, lüfer, istavrit, uskumru” gibi hayvan adları “balık” sözcüğünün alt anlamlı sözcükleridir.

Kültürel İkame (Telafi Etme)

Kültürel ikame, kaynak dildeki kültürel öğelerin erek dile benzer bir anlamsal bağlamla çevrilmesidir. Buradaki amaç; kaynak dilde bulunan bu öğelerin yabancı özelliklerini azaltarak erek dil okurunda aynı etkinin yaratılmaya çalışılmasıdır (Baker, 2011: 29). Yer adları, yiyecek-içecek adları, ünlemler, küfürler vb. öğelerin çevirisinde bu strateji uygulanabilir. Örneğin, Fransızcada “cafeteria” sözcüğü kültürel ikame stratejisiyle Türkçeye “çayevi” olarak çevrilebilir.

Kültürel Ödünçleme

Kaynak dildeki kültürel öge içerikli bir sözcüğün ya da ifadenin erek dile değiştirilmeden aktarılmasıdır. (Baker, 2011: 33). Örneğin, Fransızcadaki “monsieur (“beyefendi”),

madame” (hanımefendi”) gibi hitap sözcüklerinin “mösyö, madam” şeklinde Türkçeye çevrilmesi kültürel ödünçlemedir.

Açıklama

Açıklama, kaynak dildeki bir sözcüğün ya da ifadenin anlamsal bağlamını bozmadan erek dilde farklı bir sözcük ya da ifadeyle yapılan çeviri yöntemidir. (Baker, 2011: 36). Özellikle söz öbeklerinin (deyimler, atasözleri, özdeyişler, yansımalar, ikilemeler, dolaylama ve güzel adlandırma) çevirisinde bu strateji kullanılabilir. Örneğin; Fransızca “c’est bonnet blanc et blanc bonnet” deyimini Türkçeye bire bir olarak çevirirsek “bu, beyaz beredir, bere beyazdır” anlamını elde ederiz. Ancak, böyle bir çeviri Türkçede bir anlam ifade etmez. Fransızcada birbirinden farklıymış gibi gösterilen iki şeyin gerçekte benzer olduğunu anlatan bu deyimın karşılığını açıklama yöntemini kullanarak “ha Hoca Ali ha Ali Hoca” olarak Türkçeye aktarabiliriz.

Çıkarma

Çıkarma stratejisi, genel anlamıyla erek dilde benzer anlamı olmayan kaynak dildeki bir sözcüğün ya da ifadenin erek dile aktarılmamasıdır. Ayrıca kaynak dilde verilmek istenen mesaj erek dile yeterince aktarılmışsa çevirmenler uzun açıklamalardan kaçınmak için bu stratejiye başvurabilir (Baker, 2011: 40-41). Fransızcada “il est strictement interdit d’entrer dans les zones militaires fermées.” ifadesi “Türkçeye “askeri bölgelere girmek kesinlikle yasaktır” şeklinde “fermées” (“kapalı”) sıfatının çıkarılarak çevrilmesi bu stratejiye örnek olabilir.

Açıklama

Bu strateji, erek dildeki ögenin kaynak dildeki ögeyi anlamsal açıdan karşılamadığı durumda çevirmenin kısa açıklamalar yaptığı bir yöntemdir. Metin çevirilerinde bu strateji dipnot şeklinde ya da metin içinde uygulanmaktadır (Baker, 2011: 40-41). Örneğin; Fransızca “ratatouille” sözcüğü açıklama işareti kullanılarak Türkçe okuruna dipnotta şu şekilde aktarılabilir: “* Fransızlara özgü bir tür sebze yemeği. (ç.n.)”

AMAÇ

Bu çalışma, Émile Zola’nın “Thérèse Raquin” adlı romanını Fransızcadan Türkçeye çeviren Şima Rondinelli’nin çevirileri temel alınarak Mona Baker’ın çeviri stratejilerini örneklendirilmeyi amaçlamaktadır. Çalışma, bu stratejilerin uygulamalı olarak gösterilmesi açısından önemlidir.

YÖNTEM

Mona Baker’ın çeviri stratejilerini Fransızcadan Türkçeye çevrilmiş bir romandan yapılan alıntılar üzerinde göstermeyi amaçlayan bu araştırma, tarama modelinde yapılmış betimsel nitelikte bir çalışmadır. Bu çerçevede, Émile Zola’nın “Thérèse Raquin” adlı romanının Fransızcası erek metin; Türkçesi kaynak metin olarak karşılaştırmalı bir şekilde incelenecektir.

MONA BAKER ÇEVİRİ STRATEJİLERİNİN METİN ÜZERİNDEN ÖRNEKLENDİRİLMESİ

Çalışmanın bu bölümünde, kaynak metinden (Fransızca) ve erek metinden (Türkçe) alıntılar yapılacaktır. Mona Baker’ın çeviri stratejileri bu alıntılar üzerinden aşağıdaki tablolarda gösterilerek örneklendirilecektir.

Tablo 1. Genelleştirme (Üst Anlamlı) Stratejisine Yönelik Örnekler

Kaynak Metin (Fransızca)	Erek Metin (Türkçe)
“J’irai à Paris demain; je chercherai <u>un petit fonds de mercerie</u> , ...” (s.22).	Yarın ben Paris’e gider bir <u>dükkan</u> ararım (s.20).
“Thérèse, après <u>le dîner</u> , joua également son rôle ...” (s.59)	“Thérèse de <u>yemekten</u> sonra rolünü oynadı; ...” (s.67)

“Eh bien! cria Laurent en se penchant sur la rampe de l’escalier, garçon, et ce dîner?” (s.77) “Haydi bakalım garson, nerde kaldı bu yemek?” (s.88)

Tablo 2. Kültürel İkame (Telafi Etme) Stratejisine Yönelik Örnekler

Kaynak Metin (Fransızca)	Erek Metin (Türkçe)
“Ah! <u>ma bonne Thérèse</u> , ...” (s.22)	“- Ah <u>Thérèseceğim</u> , ...” (s.21)
“ <u>Bah</u> ! répondait Camille. (s.24)	“- <u>Adam sen de</u> , diyordu.” (s.22)
“ <u>Eh bien</u> ! criait-il, que fais-tu donc là?” (s.30)	Orada ne yapıyorsun <u>ayol</u> , ... (s.30)
“ ... <u>des tartines de confiture</u> .” (s.32)	“ ... <u>reçelli ekmek</u> .” (s.33)
“ <u>Ma foi non</u> , reprit son ami en riant” (s.34)	“ <u>Allah hakkı için istemedim</u> ” (s.36)
“ <u>Ma foi, tant pis</u> , ...” (s.41)	“ <u>İnan olsun umurumda bile değil</u> .” (s.43)
“ <u>Bon Dieu</u> ! disait-il ...” (s.49)	“ <u>Aman yarabbi</u> , derdi, ...” (s.54)
“Olivier <u>ricanait</u> .” (s.69)	“Olivier <u>bıyık altından gülerek</u> :...”
“J’ai eu tort de boire <u>chez ce marchand de vin</u> , pensait-il.” (s.113)	“ <u>Meyhanede</u> içmekle yanlış yaptım” diye düşündü.” (s.134)

Tablo 3. Kültürel Ödünçleme Stratejisine Yönelik Örnekler

Kaynak Metin (Fransızca)	Erek Metin (Türkçe)
“ <u>Mme</u> Raquin était une ancienne mercière de Vernon.” (s.16)	- “ <u>Madam</u> Raquin, Vernon’da eski bir tuhafiyeciydi.” (s.11)
“ <u>Mme</u> Raquin ne dort pas de la nuit.” (s.22)	“ <u>Mme</u> Raquin o gece uyumadı.” (s.19)
“ <u>Monsieur</u> et <u>Madame</u> s’embrassent très fort dans la chambre; ...” (s.51)	Bu <u>Madam</u> ile bu <u>Mösyö</u> odada birbirleriyle pek sıkı kucaklaşıyorlar, ...” (s.56)
“Laissez-la, <u>Monsieur</u> , dit le restaurateur, ...” (s.86)	“Lokantacı: - Bırakınız <u>Mösyö</u> , dedi.” (s.99)
“Je bois aux enfants de <u>monsieur</u> et de <u>madame</u> , dit-il d’un ton égrillard.” (s.136)	“ <u>Madamla Mösyönün</u> çocuklarının şerefine içiyorum dedi.” (s.165)

Tablo 4. Açıklama Stratejisine Yönelik Örnekler

Kaynak Metin (Fransızca)	Erek Metin (Türkçe)
“Mme Raquin <u>se récria</u> ” (s.22)	“Mme <u>vaveylayı kopardı!</u> ” (s.19)
“ ... <u>tu te promèneras au soleil</u>” (s.22)	“ ... <u>serbestçe gezer dolaşırsın</u> .” (s.20)

- “ ... souvent elle se plaignait d'un malaise, d'une forte migraine, afin de ne pas jouer, de rester là oisive, à moitié endormie.” (s.29)
- “Un jeudi, en revenant de son bureau, ...” (s.32)
- “Comment! reprit Camille, ...” (s.32)
- “Je veux bien, répondit carrément Laurent.” (s. 33)
- “Laurent se comporta en bon enfant.” (s.38)
- “Thérèse respirait fortement, ...” (s.47)
- “... je t'appartiens, fais de moi ce qu'il te plaira.” (s.63)
- “Peu à peu le sommeil le prit.” (s.65)
- “Mon cher monsieur, ...” (s.68)
- “Dis donc, Camille, ajouta-t-il, si nous allions faire une promenade sur l'eau, avant de nous mettre à table?” (s.77)
- “Le crépuscule venait.” (s.79)
- “Sois forte, Thérèse, murmura-t-il ...” (s.88)
- “Ce désespoir glâça et ennuya la société. Tous les visages avaient un air de béatitude égoïste.” (s.100)
- “Les âpretés des premières heures s'adoucirent; ...” (s.102)
- “ ... cette nuit de fièvre.” (s.118)
- “Laurent se mit sur son séant.” (s.133)
- “Tout se passa convenablement à la mairie et à l'église.” (s.134)
- “Sont-ils heureux, ces amoureux-là! disait souvent le vieux Michaud.” (s. 168)
- “Ils passèrent des soirées cruelles, en face de la vieille impotente qui n'endormait plus leur effroi de ses doux radotages.” (s.178)
- “Ce fut une haine atroce, aux éclats terribles.” (s.193)
- “ ... çok kez oyuna karışmayıp oracıkta, yarı uykuda tembel tembel oturmak için rahatsızlığını ya da şiddetli baş ağrısını gereğe gösterirdi.” (s.29)
- “Bir perşembe günü Camille iş dönüşünde ...” (s.33)
- “Nasıl olur? diye üsteledi, ...” (s.33)
- “Laurent hiç sıkılmadan: - Hayhay, yanıtını verdi; ... ” (s.34)
- “Laurent tahammüllü ve terbiyeli davrandı; ... (s.40)
- “Thérèse derin derin soluyordu.” (s.51)
- “... ben seninim, ne istersen yap.” (s.71)
- “Yavaş yavaş uyku bastırıldı.” (s.74)
- “Aziz dostum, ...” (s.77)
- “Ne dersin Camille yemekten evvel bir sandal gezintisi yapsak mı?” (s.88)
- “Akşam oluyordu;...” (s.90)
- “Metin ol Thérèse! dedi.” (s.101)
- “Bu keder meclise soğuk duş etkisi yaptı, herkesin keyfi kaçtı.” (s.115)
- “İlk günlerin azabı hafifledi.” (s.119)
- “... bu sıkıntılı geceyi ...” (s.139)
- “Laurent yatağında oturdu.” (s.161)
- Kilisede de, belediye dairesinde de her iş yolunda gitti. (s.162)
- “İhtiyar Michaud çok kez: - Ne mesut şeyler bu âşıklar, demişti.” (s.207)
- “Tatlı tatlı gevezelik ederek korkularını artık uyuşturmayan ihtiyar kötürümün karşısında müthiş geceler geçirdiler.” (s.222)
- “Korkunç yankılarıyla bu, vahşi bir düşmanlık oldu.” (s.239)

“Thérèse, poussée à bout par la peur, ne sachant où trouver une pensée consolante, se mit à pleurer <u>le noyé</u> tout haut devant Laurent.” (s.202)	“Korkuları son derece artan Thérèse avunacak bir nokta bulamayınca Laurent’in önünde <u>Camille</u> için bağıra bağıra ağlamaya başladı.” (s.249)
“Il vint <u>une heure</u> ...” (s.211)	“ <u>Bir zaman</u> geldi ki ...” (s.259)
“... <u>cela m’est égal</u> , je veux de l’argent.” (s.223)	“ <u>Bana ne</u> , ben para istiyorum.” (s.275)

Tablo 5. Çıkarma Stratejisine Yönelik Örnekler

Kaynak Metin (Fransızca)	Erek Metin (Türkçe)
Huit jours après son mariage, Camille déclara <u>nettement</u> à sa mère qu’il entendait quitter Vernon et aller vivre à Paris. (s.22)	“Evlenmesinden sekiz gün sonra Camille annesine Vernon’dan çıkıp Paris’te oturmaya karar verdiğini söyledi.” (s.19)
“ <u>La vérité</u> était qu’une ambition bête avait <u>seule</u> poussé Camille au départ.” (s.22)	“Camille’i gitmeye sürükleyen ahmakça bir hırstı.” (s.20)
“Ah! ma bonne Thérèse, <u>disait-elle</u> , tu verras comme nous serons heureuses dans ce coin-là!” (s.24)	“Ah Thérèseceğim, göreceksin o köşecikte ne kadar mutlu olacağız.” (s.21)
“Mère, demanda-t-il à Mme Raquin <u>en le lui montrant</u> , reconnais-tu ce monsieur-là?” (s.32)	“Anne, dedi, bak bu beyi tanıyor musun?” (s.33)
“Surtout, leur disait-elle, prenez garde aux <u>accidents</u> ... Il y a tant de voitures dans ce Paris ...” (s.71)	“- Aman, dikkat ediniz; bu Paris’te o kadar çok araba var ki!” (s.81)
“Laurent ferma soigneusement la porte <u>derrière lui</u> , ...” (s.138)	“Laurent kapıyı usulca kapadı.” (s.167)
“... Laurent s’était mis à trembler devant un coin d’ombre, comme un enfant <u>poltron</u> .” (s.152)	“... karanlık bir köşenin önünde çocuklar gibi titremişti.” (s.184)

Tablo 6. Açıklama Stratejisine Yönelik Örnekler

Kaynak Metin (Fransızca)	Erek Metin (Türkçe)
“... elle y vend des bagues de <u>quinze sous</u> , délicatement posées sur un lit de velours bleu, au fond d’une boîte en acajou.” (s.11)	“... bir kadın maun bir kutunun içinde mavi kadifeden bir yastığa özenle yerleştirilmiş on beşer <u>sous’luk</u> (*) bilezikler satardı.” (s. 6)
“L’enseigne, faite d’une planche étroite et longue, portait, en lettres noires, le mot: <u>Mercurie</u> ” ... (s.13)	“ ... ince uzun bir tahtadan yapılmış tabelasında kara kara harflerle <u>Mercurie</u> (Tuhafiyeci) yazısı vardır. (s.7)

SONUÇ

Kaynak dildeki iletinin erek dile aktarılması sürecinde çevirmenlerin başvurdukları yöntem ve teknikleri içeren çeviri stratejileri, çeviri etkinliğinin sağlıklı bir şekilde yapılmasını amaçlayan kurallar bütünüdür. Bu kuralların belirlenmesinde ortaya atılan kuramsal yaklaşımların ve özellikle çevirmenlerin deneyimlerinin önemli payı vardır. Mona Baker da hem bir kuramcı hem de deneyimli bir çevirmen olarak çevirmenlerin karşılaşabilecekleri zorluklara karşı çeviri stratejileri geliştirmiştir.

Bu kapsamda, Baker'ın geliştirdiği bu stratejiler incelendikten sonra, Émile Zola'nın "Thérèse Raquin" adlı romanını Fransızcadan Türkçeye çeviren Şima Rondinelli'nin çevirileri üzerinden örneklendirilmiştir. Stratejilerin kullanım sıklığı açısından en çok *Açıklama Stratejisine* yönelik örnek bulunmuştur. Çevirmenin bu stratejiye başvurmasının nedeni, kaynak metinde yazarın yaptığı betimlemelerin ve kullandığı söz öbeklerinin kültürel öğeler içermesinden kaynaklanmaktadır.

Kültürel İkame (Telaifi Etme) örneklerinin yer aldığı ikinci sırada özellikle ünlem çevirilerinin ve Hristiyan kültürüne ait dinsel öğelerin bu yöntemle yapıldığı görülmektedir.

Üçüncü sırada yer alan *Çıkarma Stratejisine* yönelik örneklerde çevirmen kaynak dildeki mesajın erek dile yeterince aktarıldığı düşüncesiyle hareket ederek bazı sözcükleri erek metne aktarmamıştır.

Çevirmenin dördüncü sırada başvurduğu strateji *Kültürel Ödünçleme Stratejisi*'dir. Bu yöntemle ilgili gösterilen örneklerin hepsi kaynak metinde hitap sözcüğü olarak kullanılan "monsieur" ("beyefendi") ve "madame" ("hanımefendi") sözcüklerini kapsamaktadır. Bu sözcüklerden "monsieur" sözcüğünün erek dile, erek dilin yazım kuralıyla "mösyö" şeklinde aktarıldığı saptanmıştır. Ayrıca "monsieur" ve "madame" hitap sözcüklerinin kaynak metinde kısaltılmış biçimlerinin erek metinde de aynı şekilde kısaltılmış olarak aktarıldığı belirlenmiştir. Erek metnin tamamında 32 kez "madame", 6 kez "mösyö", 154 kez de "madame" sözcüğünün kısaltması olan "Mme" kullanılmıştır. Ancak bunlardan sadece birkaç tanesi çalışmada örnek olarak gösterilmiştir.

Genelleştirme Stratejisi'yle ilgili örneklerin yer aldığı beşinci sırada çevirmen, kaynak metindeki bazı sözcükleri üst anlamsal bir yöntemle erek metne aktarmıştır.

Çevirmenin en az başvurduğu ve son sırada yer alan strateji *Açıklama Stratejisi*'dir. Bir kez metin içi açıklama ve bir kez de dipnot açıklamasına rastlanmıştır.

Özelleştirme (Alt Anlamlı) Stratejisi'ne yönelik örnek bulunmamıştır. Mona Baker'ın çeviri stratejileri kuramsal çerçevede incelenirken yapılan tanımlara yönelik açıklamaların daha iyi anlaşılması için metin dışı örnekler de verilmiştir.

KAYNAKÇA

- Aycan, A., Günday, R. (2018). Orhan Pamuk'un Kar Adlı Romanında Yer Alan Kültürel Öğelerin Fransızcaya Aktarımının Çeviri Stratejileri Açısından İncelenmesi. I. Karaman Uluslararası Dil ve Edebiyat Kongresi.
- Baker, M. (2011). *In other words: A course book on translation*. London: Routledge.
- Baker, M., Malmkjær, K., Saldanha, G. (1998). *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. London and New York: Routledge.
- Berk, Ö. (2005). *Kuramlar Işığında Açıklamalı Çeviribilim Terimcesi*. İstanbul: Multilingual.
- Gökgözoğlu, E. M. (2019). Çeviribilimde Edebi Çeviri, Hermeneutik ve Kültür Kavramlarının Yapılanması. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi (AKAD)5 (10-11) S,33-47. Haziran 2018 Yıl 11, Sayı XXXIV, ss. 1363-1392.*
- Marzban, A., Shiadeh, M. N. (2015). *Translation Journal Volume 18 No. 3* Identification of the Most Used Translation Strategies in the Persian Translation of Abrams's "A Glossary of Literary Terms" Based on Baker's Taxonomy.

- Odacıoğlu, M. C., Barut, E. (2018). Çeviri Usul Strateji ve Yöntemleri Üzerine Bir Derleme. *Tarih Okulu Dergisi (TOD) Journal of History School (JOHS)*
- Ünsal, G. (2019). Düzyazıda Kültürel Ögelerin Çevirisi Üzerine Bir İnceleme: 'Eugénie Grandet' Örneđi. *International Journal of Languages' Education and Teaching Volume 7, Issue 3, September 2019, p. 158-169.*
- Venuti, L. (2008). *The Translator's Invisibility: A History of Translation*. London and New York: Routledge.
- Vinay, J-P., Darbelnet, J. (1995). *Comparative Stylistics of French and English: A Methodology for Translation*. Amsterdam: John Benjamins.
- Yazıcı, M. (2005). *Çeviribilimin Temel Kavram ve Kuramları*. İstanbul: Multilingual.
- Yazıcı, M. (2007). *Yazılı Çeviri Edinci*. İstanbul: Multilingual.
- Yıldız, R. (2017). A.S. Puşkin'in "Maça Kızı" Adlı Eseri Üzerinden Rusçadan Türkçeye Çeviride Transformasyon Teorisi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Zola, É. (2001). *Thérèse Raquin*. Paris: Éditions Gallimard.
- Zola, É. (2002). *Thérèse Raquin* (Ş. Rondinelli, Çev.). İstanbul: Boyut.